

TAINA LAAKSOHARJU

Koulukasvitarhatoiminta 1900-luvulta nykypäivään Helsingissä

Johdanto

Koulukasvitarhatoiminta alkoi 1900-luvun alussa Helsingissä. Koulukasvitarha on paikka, jonne koulujen oppilaat pääsevät kesälo-mallaan puutarhaan viljelemään kasveja. Kaupunkikouluilla ei aikoinaan ollut mahdollisuuksia kansakouluasetuksen mukaisiin koulun mailla sijaitseviin opetuspuutarhoihin, jolloin kesäleireillä tapahtuva lasten puutarhatoiminta muodostui tärkeäksi Helsingissä. Vaikka koulukasvitarhatoiminnan perusidea on pysynyt samana sata vuotta – lapset viljelemässä kasvimaata – painotukset ja sisällön muodot ovat muuttuneet. Pääasia on alusta saakka ollut kasvien viljely, mutta toiminnassa on ollut muitakin sisältöjä. Tässä katsauksessa tarkastellaan, mitkä perustelut ovat olleet toiminnan taustalla: miksi kasvitarhatoimintaa on ylipäätään haluttu järjestää ja miten toiminnan sisällöt ovat vuosien saatossa muuttuneet? Mitkä olivat ne syyt, jotka johtivat koulukasvitarhojen perustamiseen ja toisaalta, mikä toiminnassa on ollut niin elinvoimaista, että se on jatkunut vuodesta 1912 tähän päivään keskeytyksettä? Kirjoitus keskittyy kesävirikistykseen tarjottavaan kasvitarhatoimintaan, mutta alkusysäyksenä olleisiin perusteluihin sisältyvät myös kouluissa velvoitettua viljelytoimintaa puoltavat puheenvuorot, jotka vaikuttivat

myös kaupunkeihin perustettavien koulukasvitarhojen syntymiseen. Kirjoituksen lopussa pohditaan kasvitarhatoiminnan nykyistä oikeutusta sekä tulevaisuutta.

Helsingin koulukasvitarhatoiminnan historiaa

Helsingin koulukasvitarhatoiminnan alkamisesta tulee vuonna 2012 sata vuotta. Tosin kaupunkilaislasten puutarhatoimintaa järjestivät jo ennen virallista aloitusvuotta aikaisemminkin suomen- ja ruotsinkieliset opettajayhdistykset. Tietävästi ensimmäinen puutarhakoulu järjestettiin 1903 ruotsinkielisille lapsille *Arbetets Vänner* -yhdistyksen toimesta *Töölös-sä Kivelän sairaalan* mailla (Lilius 1916). Kun muurarimestari Alex Art vuonna 1906 testamenttasi kaupungille 100 000 markkaa, perikunta toivoi rahoja käytettävän nimenomaan koulukasvitarhatoimintaan. Testamentin ehtojen mukaan työväen lasten hyväksi piti järjestää jotain sopivaa ajanviettoa kesän ajaksi. Lahjarahaston korkotuotto käytettiin ensimmäisen koulupuutarhan perustamiseen, myöhemmin puutarhatoimintaa johtavien opettajien palkkoihin. *Töölöstä Savilan alueelta Eläintarhan urheilualueen vierestä lasten koulupuutarhaksi* lohkaistiin 18 000 m²:n alue, joka nimettiin Artiksi. Testamenttivarojen tur-

Kuva 1. Ensimmäinen kansakoululaisten puutarha (Ärtin puutarha) Helsingin Eläintarhassa Nordensjöldinkadulla mahdollisesti 1919. Kuva Museovirasto; 13.5.–89:4173.

vin kasvitarhatoiminta siirtyi vähitellen kokonaan kaupungin vastuulle. Vuonna 1912 aloitettiin toiminta 120 lapsen voimin kunnostustöiden ollessa vielä kesken (Luukko 1918) (kuva 1). Ärtin puutarha oli toiminnassa vuosina 1912–1965, jonka jälkeen se joutui siirtymään jäähallin uuden paikoitusalueen alta ja korvaava Ärtin kasvitarha avattiin kauemmas Itä-Pakilaan.

Sota-ajan pulasta johtuvan lapsiryntäyksen myötä kaupunki tarvitsi pian toisenkin puutarhan 1920-luvulle tultaessa. Opettajayhdistysten lapsille järjestämät puutarhakurssit paikkasivat suuren kysynnän aiheuttamaa vajetta. Kurssien järjestäminen lopetettiin vasta 1928 Kumpulan koulukasvitarhan avatessa porttinsa. Toisen maailmansodan jälkeen tarve koulukasvitarhojen tuomalle lisäravinnolle oli niin suuri, että Mäkelään perustettiin 1941 vielä kolmaskin lasten puutarha, joka oli toiminnassa vuoteen 1965 saakka. (Somerkivi 1977, 323.)

Toiminnan järjestäminen oli pitkään Helsingin opetusviraston vastuulla ja sitä valvoivat koulutarkastajat. Käytännön toteutuksesta vastasi Helsingin Opettajien Ammattiyhdistyksen kesävirkestystoimikunta, joten ohjaajina toimivat kesälomiaan viettävät opettajat (Kauran-

ne 1995; Somerkivi 1977). Monille tästä muodostuikin kesäinen elämäntapa (Eero Ruohomäen haastattelu 20.1.2010). Vasta vuonna 1996 kaupunki ulkoisti toiminnan järjestämisen opettajien kesävirkestystoimikunnasta syntyneelle Helsingin koululaisten lomavirkestystoyhdistykselle, HeKoLo ry:lle (Kauranne 2003). Yhdistys järjestää monia muitakin lasten kesäleirejä eri puolilla Helsinkiä ja muuta Suomea, ja kasvitarhatoiminta on vain yksi leirimuoto muiden joukossa. Tämä oli yksi syy, miksi vuonna 2005 HeKoLo ry:stä erkani nimenomaan kasvitarhatoiminnan kehittämisestä kiinnostunut joukko aktiiveja, jotka perustivat Lasten ja nuorten puutarhayhdistys ry:n. Yhdistys on järjestänyt Kumpulan viljelyleirit vuodesta 2007 alkaen Helsingin opetusvirastolta saamallaan vuosittaisella toiminta-avustuksella.

Koulukasvitarhatoiminnan puolesta esitettyjä perusteluja

Helsingin koululaisten kasvitarhatoiminta sai alkunsa 1800-luvun loppupuolella osana maailmanlaajuista kasvitarhainnostusta. Suomessa asian puolesta puhuivat monet aikansa vaikuttajat, muun muassa J. V. Snellman

kannatti vahvasti koulukasvitarhatoimintaa, ja Uno Cygnaeus vakuuttui toiminnan hyödyistä lapsille käydessään Itävallassa (Luukko 1918). Helsingissä jo 1800-luvun lopulla erityisesti kansakoulun kehittäjä Mikael Soininen puhui palavasti kasvitarhatoiminnan puolesta, mikä myötävaikutti kaupungin ylläpitämisen koulukasvitarhojen perustamiseen (Kauranne 1995; Somerkivi 1977, 319). Helsinki lähetti johtaja F. E. Liljan tutustumismatkalle Skandinavian ja Saksan koulupuutarhoihin, ja "hänen tarmokkaalla ja taitavalla johdollaan on mainitun kaupungin koulukasvitarha-asia sitten varmasti vuosi vuodelta yhä edistynyt ja kehittynyt" (Luukko 1918, 78). Koulukasvitarha-asetuksen myötä puutarhoja perustettiin kiivaasti ympäri Suomen ja kansakoulujen opettajat saivat seminaareissa asianmukaisen koulutuksen puutarhan pitoon. Neuvontaa sai myös koulutoimen ylihallituksen palkkaamalla kiertävältä puutarhakonsulentilta (Somerkivi 1977, 319).

Koulukasvitarhatoiminnan puolustukseksi esitetyt perustelut voidaan karkeasti jakaa käytännöllisiin ja taloudellisiin sekä ylevämpiin, sivistyksellisiin ja kasvatuksellisiin, tavoitteisiin. Lasten puutarhatyölle osana koulutyötä ja vapaa-aikaa haettiin oikeutusta vastapainona "aikamme pyrkimykselle, joka tahtoo yhdistää vuosisatojen vierieissä todellisen elämän piiristä vieraantuneen koulun käytännölliseen elämään ja uudistaa sen elämän vaatimuksia paremmin vastaavaksi" (Hyvönen 1913, 11). Monet olivat huolestuneita koululaitoksen liiasta akateemisuudesta. Nähtiin, että kirjojen lukeminen "uuvuttaa ja tympäisee" lasta ja siten vieraannuttaa lapsen luonnosta ja käytännön työstä. Kasvitarhatoiminnalla nähtiin erityinen, työhön ja yritteliäisyyteen kasvattava vaikutus. Ideaalina oli pyrkimys omavaraisuuteen ja työteliään kansakunnan "maahengen" vaaliminen. (Hyvönen 1913; Luukko 1918.)

Alusta asti koulukasvitarhoilla nähtiin vahva kansantaloudellinen merkitys, joka korostui etenkin pula-aikoina sotien yhteydessä ja niiden jälkeen. Kansakoulujen koulupuutarhoissa oli koe- ja näytemaita, joista uusien kas-

vien ja viljelytekniikoiden toivottiin leviävän koteihin. Kasvitarhatoiminnan uskottiin luovan nuoriin yrittämisen henkeä, sillä "meiltä puuttuu sekä tietoa että taitoa mutta varsinkin rakkautta tämän isiltämme perityn maan viljelymiseen ja vaalimiseen". (Luukko 1918, 123.) Muun muassa opettajille suunnatussa teoksessa Koulupuutarha (Hyvönen 1913) esitetään painavaksi perusteluksi juuri aineelliset hyödyt. Puutarhanhoidon aloittamisen lapsena katsottiin johtavan elinikäiseen harrastuneisuuteen, joka voi hyödyttää kaikkia ammattikuntia. Näin toiminnalla nähtiin olevan pitkälle ulottuva vaikutus: kun lapsena on opittu puutarhanhoito, sitä jatketaan aikuisena ja seurauksena on koko kansakunnan omavaraisuuden lisääntyminen (Hyvönen 1913).

Kaupungistumisen myötä lasten luontosuhteesta alettiin kantaa huolta. Kaupunkeihin muutto kiihtyi 1900-luvun alusta ja kaupunkielämän pelättiin olevan epäterveellistä kasvaville lapsille. Koulupuutarhan nähtiin mahdollistavan lapsen luontaisen halun luonnon salaisuuksien tutkimiseen (Hyvönen 1913). Puutarhanhoito oli "havainnollista ja motorista laatua", joka Luukon (1918) esittämien "sielutieteellisten" perusteiden mukaan parantaa jopa luonteenheikkouksia, kuten hajamielisyyttä, hitautta ja saamattomuutta. Kirjoittaja näki sensoristen ja motoristen aivoprosessien muodostavan kiinteän yhteyden lapsen olemuksen käytännöllisen ja henkisen puolen välille. Samalla kun lapsi oppi kasvioppia käytännönläheisesti, puutarhanhoidon nähtiin "herättävän lapsessa rakkautta kasvi-maailmaa, luontoa ja luonnonmukaista elämää kohtaan" (Hyvönen 1913, 20). Aikalaiset olivat sitä mieltä, että kaikkia luonnontieteitä, mm. matematiikkaa, eläinoppia, kasvioppia, koetoimintaa, maantietoa, kotiseutuoppia, piirustusta, ainekirjoitusta, voidaan ja pitäisi opettaa luonnossa, koska se tarjoaa runsaasti "havaintovälineitä" (Hyvönen 1913; Luukko 1918). Luukon (1918, 149) mukaan "omakoh- taisten huomioiden kautta arvostelukyky kehittyi, harrastus valveutuu, järki terästyy ja syyt selviävät. Saavutettuja oppeja taas alinomaa

elvyttää, tukee, selvittää ja laajentaa käytäntö; tehtyjä havaantoja täydentää kokemus”.

Puutarhатыön päämääränä oli kasvattaa työnhalua ja työniloa terveellisellä tavalla. Kasvitarhohen nähtiin kehittävän lapsen ”järjestyksenhalua”, joka ilmenee täsmällisyytenä, velvollisuudentunteena ja puhtautena ja on siten ”perustuksena lujalle tahdolle ja itsenäiselle toiminnalle sekä pohjana siveelliselle luonteelle” (Luukko 1918, 149). Sosiaalisen harastuksen kautta muodostuisi yhteenkuuluvaisuuden tunne, joka auttaa pitämään arvossa myös toisen työtä ja omistusoikeutta (Luukko 1918). Merkilläpantavaa on, että myös ”kaunistuskasvien” eli kukkien kasvatusta pidettiin arvokkaana (Hyvönen 1913; Luukko 1918). Hyvönen (1913) näki puutarhaviljelyn herättävän lapsessa oikean kauneudenaistin, jota seuraa siisteyden, puhtauden ja järjestyksen rakkaus. Kukkien viljelyn nähtiin kasvattavan moraalia (Luukko 1918, 153–154):

”Mitä enemmän me totutamme lapsemme kukkien rakkauteen, kasvitarhan ja luonnon kauneuteen, sitä varmemman perustuksen laskemme sisälliselle, puhtaalle ilolle, hiljaiselle onnelle ja tyytyväiselle mielelle, jota meidän päivinämme aistilliset nautinnot ja meluisa ilo vastapainoksi niin kipeästi kaipaavat. Kukkasten hoito kasvattaa myöskin hellyyttä toisia luontokappaleita kohtaan. Mitä enemmän tätä edistämme, sitä harvinaisemmiksi käyvät ilkityöt puita kohtaan, vallaton istutusten ja linnunpesien hävittäminen, yleensä kaikenlaisten kasvien kevytmielinen turmeleminen tai vahingoittaminen sekä turvaton eläinten hätyyttäminen”.

Kasvitarhatoiminnalla on läpi vuosikymmenten katsottu olevan muitakin merkityksiä kuin kesävirkistys, vaikkakaan edellä mainittuja alkuaikojen runollisia perusteluita ei enää tapaa. Vuosilta 1962–1977 lasten puutarhapäiväleirejä kuvaavissa Helsingin Sanomien ja Ilta-Sanomien lehtileikkeissä mainitaan toistuvasti kasvun ihmeen seuraaminen ja ylpeys omasta sadosta. Lehtijutuissa korostettiin, kuinka kasvitarha on tuottanut etenkin vähävaraisiin kohteihin lisäravintoa, monipuolistanut ruokavaliota ja edistänyt uudenlaisten ravitsemustotumuksien vakiintumista. Toiminta on myös jossain määrin aina palvellut koulun luonnon-

tiedon opetusta oppilaiden tietojen karttuessa kesän aikana. (Somerkiivi 1977.)

Kovat ajat ovat aina näkyneet kasvitarhan osanottajamäärissä. Esimerkiksi pula-aikana ja sotien jälkeen lapsia oli runsaasti ja taloudellisesti parempina aikoina määrä on vastaavasti pudonnut. Taulukossa 1 on esitetty Helsingin koulukasvitarhat ja niiden oppilaiden ja opettajien suuntaa-antavat lukumäärät niiltä osin kuin tieto on ollut löydettävissä. Koska tietoja ei ole aiemmin järjestelmällisesti tilastoitu, ne on kerätty taulukkoon Lasten ja nuorten puutarhayhdistys ry:n arkistoimista lehtileikkeistä sekä Kauranteen (1995, 2003) ja Somerkiven (1977) teoksista.

Mielenkiintoinen jakso kasvitarhatoiminnan historiassa oli 1974–1981, jolloin lapsia osallistui toimintaan tuhatkunta joka kesä. Lehtileikkeistä noilta ajoilta voi huomata vallinneen keskustelun niin sanotuista avainlapsista. Tuolloin kotiäitiys muuttui harvinaisemmaksi äitien siirtyessä enenevästi työelämään. Tämä herätti paljon keskustelua lasten yksinolosta myös kesäisin. Lapsen ilmoittaminen vanhempien kesälomien ajaksi kasvitarhalle oli yksi ratkaisu suojautua ajalle tyypillisestä moraaliongelmaasta. Kasvitarhalla olo ”tarjoaa reipasta ja terveellistä elämää ulkoilmassa, ja kuitenkin lapset voivat viettää kesän kotona perheen parissa” (Kotipuutarha 1972).

Koulukasvitarhatoiminnan sisällöt

Koulukasvitarhatoiminnan periaate ja toiminnan perusrunko on pysynyt samankaltaisena jo pian vuosisadan ajan. Toiminta alkoi koulun loputtua keväällä ja päättyi koulujen alkaessa syksyllä. 1960-luvulle saakka viljelystoimet aloitettiin jo keväällä kouluaikana iltaisin muokkaamalla oma palsta-alue kylvökuntoon. Nykyisin pellot muokataan koneilla syksyllä ja keväällä. Sadonkorjuuta on jatkettu koko toiminnan historian ajan syyskuun loppuun asti iltaisin ja joskus lauantaisin. Lasten kasvitarhapäivän pituus on ollut aina sama neljä tuntia. Toiminnan piiriin pääsevien lasten ikää on alennettu: aiemmin kolmasluok-

Taulukko 1. Helsingin koulukasvitarhat ja niiden oppilaiden ja opettajien suuntaa-antavat lukumäärät

9XRVL ONX	.RXOOLVWQ ONXP I I U	2 SHMWHQ ONXP I I U	9XRVLN P P HQHQ DINDQ VRLP LQDWD ROHWRXONDVYMDKW
1912 1917	85–120 350 1000	3 5	Ärtin puutarha Töölössä + 2 opettajayhdistysten ylläpitämää tarhaa
	200		Ärtti Kumpulan koulukasvitarha avattiin 1928 Opettajayhdistysten tarhat lopettivat 1928
	1000		Ärtti Kumpula
1941 1942	950 yli 700	20	Ärtti Kumpula Mäkelän koulupuutarha avattiin 1941
1955	308		Ärtti Kumpula Mäkelä
1962	150–180 Ärtissä 350 Kumpulassa yht. 557	3 6	Ärtti muutti Itä-Pakilaan 1965 Kumpula Mäkelän koulupuutarha lopetettiin 1965
1974 1975 1977	lähes 800 lähes 1000 lähes 1000	15	Uusi Ärtti Kumpula
1981 1984	lähes 1000 950 570	22 22 13	Uusi Ärtti Kumpula
1991 1996	yht. 440 yht. 390	13	Uusi Ärtti Kumpula
2001 2007 2009	460 460 250 230	20 20	Uusi Ärtti, lopetettiin 2005 Kumpula, ainoa toimiva kasvitarha

kalaiset ja sitä vanhemmat kansakoululaiset saivat osallistua (tosin ketään ei karsittu), nykyään kaikki ala-asteikäiset helsinkiläiset koululaiset voivat hakea. Ennen toiminta oli kokonaan ilmaista, 2000-luvulla ilmaisuudesta on jouduttu luopumaan resurssipulan vuoksi.

Viljelyn lisäksi on tarjottu lapsille ajanhen-

gen arvostamaa oheistoimintaa. Alkuaikoina ajateltiin, että koska kasvitarhatoiminta 1912 alkaen oli kansakoululaitoksen järjestämää ja valvomaa, piti sen myös palvella sivistyksellisiä ja tiedollisia koulutavoitteita. Näin ollen järjestettiin aamuisin tarhalaisille tietoisukuja eri kasvien kasvatuksesta. Itse tarha oli myös jär-

jestetty opetusta silmälläpitäen: ensimmäisellä Artin tarhalla oli laaja teemoittain järjestetty kasvivalikoima. Silloinen kaupunginpuutarhuri Svante Olsson oli laatinut suunnitelman, jossa lapsille varattiin 800 noin 20 m²:n kokoista palstaa. Lisäksi alueelle istutettiin omenapuita, marjapensaita, vilja- ja rehukasveja, koristekasveja, viljalajeja, pellavaa, hampppua ja maissia – jopa myrkkukasveja ja lääkekasveja. Reunustavat puut edustivat kaikkia Suomessa esiintyviä lajeja. (Kauranne 1995; Somerkivi 1977.) Koetoiminnassa kokeiltiin muun muassa eri lannoituspitoisuuksia kauran kasvatukseen ja kokeiltiin, ”mikä laji seitsemästä eri perunalajista antoi parhaimman sadon, kun kutakin lajia oli koemaahan sama painomäärä kylvetty” (Luukko, 1918, 81, Eero Ruohomäen haast.).

Opetussuunnitelmaa palvelevista tavoitteista on sittemmin luovuttu ja jäljellä olevaa Kumpulan koulukasvitarhaa käytetään nykyisin yllättävän vähän opetustarkoituksiin. Poikkeuksena ovat lähellä sijaitseva Käpylän koulu, jolla on jo kymmenisen vuotta ollut Kumpulassa oma palsta-alueensa, sekä Koskelan koulu, joka aloitti viljelyn oppilasvoimin vuonna 2009. Kesän viljelyryhmissä käsitellään kuitenkin paljon myös opetussuunnitelmaan kuuluvia teemoja, kuten biodiversiteettiä, kierräystä, kasvioppia ja ravintoketjuja. Poikkeuksen muodostaa nykyisin vapaaehtoisvoimin elokuussa järjestettävä lasten Puutarhakulttuuriviikko, jolloin vuosittain noin 10 koululuokkaa on tutustunut kasvitarhan kasveihin ja päässyt perunannostoon (Lasten ja nuorten puutarhayhdistys ry).

Pysyvin oheistoiminta on ollut alusta asti urheilu. Vanhan Artin vieressä sijaitsi Uimastadion, joka tarjosi ihanteelliset mahdollisuudet päivittäiseen iltapäiväuintiin. Kumpulassa läheltä löytyy Kumpulan maaumala, jossa lapset käyvät edelleen. Kun tarhoja oli vielä toiminnassa kaksi, järjestettiin tarhojen väliset, suositut olympialaiset (Eero Ruohomäen haast.). Nykyään Kumpulan ollessa ainoa koulukasvitarha, kilpailuja järjestetään vain ryhmien kesken. Monipuolisuutta leirisisältöön

ovat tuoneet jo noin 10 vuoden ajan järjestettävät keskiviikkokerhot. Kerhotarjonnalla pyritään saamaan lasten ääntä kuuluviin ja saamaan vaihtelua. Lapset voivat kiinnostuksensa mukaan valita joko toimittajakerhon, urheilu-kerhon tai majanrakennuskerhon. Myös erilaiset tapahtumat ja niiden järjestäminen ovat tuoneet kasvitarhan lapsille, vanhemmille ja työntekijöille uutta sisältöä ja yhteisöllisyyden tunnetta. (Lappalaisen haast.)

Kurinpito on muuttunut vuosien varrella. Vapaan kasvatuksen ideaali näkyi 1970-luvulla, jolloin vapaaehtoisuus korostui. Lapsia ei haluttu pakottaa mihinkään, ja kesään sisältyi paljon hauskuutta lisääviä retkiä. Ilta-Sanomien uutisessa ”Asvaltilapset kokivat sadonkorjuun riemun” (16.8.1974) silloinen toiminnanjohtaja Hänninen kertoi, että ”On pidetty periaatteena, että kaikki on mahdollisimman vapaata. Jos jotakuta ei kiinnosta joku asia, niin tekeepä sitten jotain muuta”. Useat kasvitarhan entisistä opettajista ovat olleet mukana kymmeniäkin vuosia, ja olipa pitkäaikaisten toimijoiden joukossa jokunen ankarakin. Eräs entinen kasvitarhan lapsi muistelee kesää 1927: ”Kaupunkilaislapsena olin parina kesänä ”puutarhakoulussa” Nordenskiöldinkadun varrella, missä miltei viivottimella vedettiin viivat siemenille joita saimme ilmaiseksi niiltä ankarilta tädeiltä” (Museovirasto K36, Dinaarinro 86). Eräs opettaja ei antanut jaettavaa matkalippua, ennen kuin jokin yhteisalue oli hoidettu tai kaikki marjapensaan marjat poimittu (Ruohomäen haast.).

Suurimmat muutokset toiminnan puitteissa tapahtuivat 2000-luvun taitteen jälkeen vuosina 2002 ja 2003. Tällöin pitkäaikainen toiminnanjohtaja Eero Ruohomäki jäi eläkkeelle ja uutena toiminnanjohtajana aloitti HeKoLo ry:ssä Senja Lappalainen. Tätä ennen toiminta ja järjestelyt olivat pysyneet vuosikymmeniä täysin samoina: ohjaajina toimivat kesälomiensa aikana opettajat ja kaikki lapset viljelivät omaa 10 m²:n (1 m x 10 m) palstaan (Ruohomäen haast.). Lappalainen avasi kasvitarhan työpaikat yleiseen hakuun, mikä toi paljon uusia ja innostuneita ohjaajia tarhalle,

muun muassa kasvatustieteen loppuvaiheen opiskelijoita. Uuden henkilöstön kanssa aloitettiin toiminnan sisältöjen muutostarpeiden päivitys ja tarvekartoitus niin sanotussa Tulevaisuuden verstaas-toimintamallissa. (Lappalaisen haast.)

Tulevaisuuden verstaas -työskentelymallin tuloksena päätettiin perustaa kolme eritasoista ryhmää taitojen ja sitoutumisvalmiuden mukaan. Pienimmät ja kokemattomimmat lapset viljelevät yhteistä palstaa (kuva 2). Nykyisin oman palstan saa vasta, kun kokemusta on karttunut vähintään yhdeltä vuodelta. Koska lasten sitoutuminen koko kesäksi on välillä ollut hankalaa, lisättiin leiritarjontaan lyhyemmät, kahden ja puolen viikon mittaiset ympäristötaideleirit. Yhteisöllisyys ja lasten osallisuus oman toimintansa suunnitteluun lisääntyivät vähitellen 2000-luvulla. Lapset esimerkiksi osallistuvat kasvitarhan yhteisten sääntöjen laatimiseen.

Koulukasvitarhatoiminnan tulevaisuus

Mitä annettavaa koulukasvitarhatoiminnalla voi olla tämän päivän lapsille, kouluopetukselle ja yhteiskunnalle? Samoin kuin nykyään, myös sata vuotta sitten oltiin huolissaan lasten luontosuhteesta. Huolipuhetta aiheuttaa muun muassa lasten lisääntynyt median käyttö, perheiden kasvanut eriarvoisuus ja pahenevat mielenterveysongelmat (Helsingin kaupunki 2009). Myös ilmastonmuutos ja muut ympäristöongelmat ovat herättäneet paljon keskustelua ihmisten luontosuhteen tilasta. On alettu pohtia keinoja ekologisempaan kaupunkielämään, josta esimerkkinä kaupunkiviljelyn suosion lisääntyminen (mm. Dodo ry).

Kun tarkastellaan kasvitarhatoiminnan edellä esitettyjä perusteluita historiasta ja peilataan niitä nykyaikaan, voidaan huomata tavoitteiden olevan edelleen relevantte-

Kuva 2. Nykyisin yhteispalstoilla Kumpulan koulukasvitarhalla lapset hoitavat kasvimaita yhdessä. Kuva T. Laaksoharju.

ja. 1900-luvulla esitetyt syvälliset pohdinnat puutarhavihjelysten hyödyistä lasten parhaaksi ovat nykynäkökulmasta katsottuna hyvin ajankohtaisia. Oppimisympäristöjä pyritään nykyisinkin monipuolistamaan ja laajentamaan ulos luokkahuoneista (Manninen ym. 2007). Puutarha oppimisympäristönä tukee vallalla olevaa konstruktivistista oppimisteoriaa, joka korostaa aikaa ja paikkaan sidottua, kokemuksellista oppimista (Manninen 2007). Lasten puutarhatoiminta tuntuu soveltuvan hyvin nykyisen Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden tavoitteisiin (Opetushallitus 2004). Pakolliset aihekokonaisuudet, kuten ihmisenä kasvamisen, kulttuuri-identiteetti ja kansainvälisyys, viestintä- ja medialukutaito, osallistuva kansalaisuus ja yrittäjäyys, vastuu ympäristöstä, hyvinvoinnista ja kestävästä tulevaisuudesta, voivat konkretisoida oppilaille kasvitarhatoiminnan puitteissa (Opetushallitus 2004). Koulukasvitarhatoiminnan laajentaminen koulun oppimisympäristöksi, jossa erilaiset aihekokonaisuudet ja oppiaineet voidaan integroida kattavasti ja läpäisevästi, on syytä ottaa tarkempaan tarkasteluun. Menneestä voidaan oppia: opettajien kouluttaminen ja puutarhatoimintaan saatava tuki esimerkiksi puutarhakonsulentin muodossa voisi edesauttaa lasten puutarhatoiminnan leviämistä.

Nykyiset kesävirikistystoiminnan järjestäjät näkevät toiminnan yhtä tärkeäksi kuin se

nähtiin sata vuotta sitten. Erilaista on se, että puutarhatoiminnan arvostus merkittävänä ja lasten hyvinvoinnille ja kehitykselle tärkeänä toimintana on ajassamme unohtunut ja marginalisoitunut. Koulupuutarhatoiminnan uusi nousu vaatisi jälleen tuekseen voimakkaita puheenvuoroja ja vahvoja esikuvia. Lasten ja nuorten hyvinvoinnin kohentamiseksi on laadittu Helsingissä hyvinvointisuunnitelma, jonka päätavoitteita ovat terveen ja turvallisen kasvun mahdollisuuksien paraneminen, osallisuuden ja yhteisöllisyyden vahvistaminen sekä vanhemmuuden vahvistaminen (Helsingin kaupunki 2008, 2009). Tavoitteisiin pyritään muun muassa lisäämällä lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointia tukevia hankkeita. Voisiko olla mahdollista synnyttää uudelleen koulukasvitarha-aatteen kaltainen yleisesti hyväksytty, laajalle levinnyt ja pysyvä toimintamalli? Kasvitarhatoiminnalla on nykyäänkin paljon annettavaa lapsille ja nuorille. Puutarhatoiminnan lisääminen kutsuu laajapohjaiseen yhteistyöhön yli hallinnonrajojen.

*

Koulukasvitarhatoiminnan satavuotista historiaa juhlietaan Kumpulan koulukasvitarhalla elokuussa. Koko perheelle suunnattu pääjuhla on 22.8. klo 16.00–20.30. Lisäksi järjestetään seminaari kasvitarhatoiminnan tulevaisuudesta kutsuvieraille 24.8. Lisätietoja www.lastenpuutarha.fi.

Lähteet

- Dodo ry. Kaupunkiviljely. <http://dodo.org/ryhmat/kaupunkiviljely>. Luettu 20.4.2010.
- Helsingin kaupunki. 2009. Helsingin lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2009–2012. Tiivistelmä. <http://wellsinki.fi/dokumentit/hyvinvointisuunnitelma-2009–2012-tiivistelmä.pdf>. Luettu 11.11.2011.
- Helsingin kaupunki. 2008. Helsingin lasten hyvinvointi ja palvelut vuonna 2008 – taustaa lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadintaa varten. <http://wellsinki.fi/dokumentit/LASU%20hyvinvointiselonteko%207.4.09.pdf>. Luettu 10.11.2011.
- Hyvönen, M. 1913. Koulupuutarha. Käsikirja koulupuutarhan perustamista varten. Helsinki: Otava.
- Kalervo, K. K. (toim.) 1913. Koulupuutarha-aatteen kehitys meillä ja muualla. Helsinki: Weiling & Göös.
- Kauranne, J. 1995. Helsingin koululaisten kasvitarihoidinto. Teoksessa Vuosisata kesävirikistystä. Helsingin kaupungin julkaisusarja A1:1995, 76–84.
- Kauranne, J. 2003. Neljännesvuosisata Helsingin opetus-toimen kehitystä. Pääkaupungin koululaitos peruskoulun alkamisesta 2000-luvulle. Helsingin opetusvirasto.
- Kotipuutarha-lehti. 1972. Lasten ja nuorten puutarhayhdistyksen lehtileikearkiston leike.
- Lasten ja nuorten puutarhayhdistys ry. <http://www.lastenpuutarha.fi/yhdistys/>. Luettu 17.11.2011
- Lilius, A. 1916. Selvitys Helsingin ruotsinkielisistä koulukasvitarhoista koulutoimen ylihallitukselle. Kansallisarkisto.
- Luukko, H. V. 1918. Sydänjuuret maahan! Koulukasvitarhat kansantaloudellisina ja pedagogisina kasvatusvälineinä. Suomen koulukasvitarhayhdistys.
- Manninen, J., Burman, A., Koivunen, A., Kuittinen, E., Luukkainen, S., Passi, S. & Särkkä, H. 2007. Oppimista tukevat ympäristöt. Johdatus oppimisympäristöajatteluun. Helsinki: Opetushallitus.
- Museoviraston puutarhakysely KM:K 36. 1990. Dinaarinumero 86.
- Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet. 2004. Opetushallitus. http://www02.oph.fi/ops/perusopetus/pops_web.pdf. Luettu 6.4.2011.
- Somerkivi, U. 1977. Helsingin kansakoulun historia. Helsingin kaupungin julkaisu 29, 319–324.

Haastattelut:

- Lappalainen, Senja. 15.3.2010. Toiminnassa mukana vuodesta 1999, toiminnanjohtajana vuosina 2002–2007.
- Ruohomäki, Eero. 20.1.2010. Toiminnassa mukana vuodesta 1960, toiminnanjohtajana vuosina 1979–2002.